

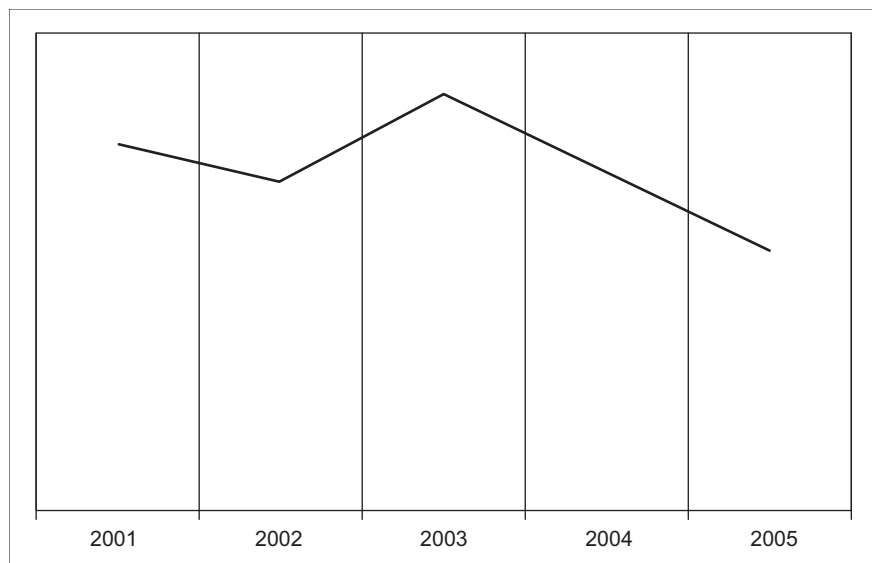
3. KRIMINALITA V KRIMINÁLNÍCH STATISTIKÁCH

Mohlo by se zdát, že poté, co jsme k médiím a k jejich způsobu informování o zločinu zaujali nanejvýš obezřetný postoj, nás v této kapitole čeká radikální změna. Tvůrce kriminálních statistik totiž rozhodně nemusíme podezírat, že by se při jejich sestavování řídili nutkavou touhou strhnout naši pozornost, a zaznamenávali tak například více neobvyklých a výjimečných zločinů na úkor zločinů nejfrekventovanějších a nejběžnějších. Obáváme-li se něčeho, pak je to spíše hrozba, že pustit se do analýzy statistických údajů znamená strávit několik nudných chvil nad sice užitečnými, ale bohužel též nezáživnými čísly, tabulkami a grafy. Zatímco mediální zpravodajství o zločinu nabízí emoce a vzrušení, statistiky stačí leckoho otrávit dávno před tím, než v nich najde údaj, po němž se pídí. Kriminologie se přesto jejich rozborům nevyhne, neboť ji významným způsobem přibližují k hlavnímu objektu jejího zkoumání, tedy ke kriminalitě. Záměrně ovšem volme takto opatrnou formulaci. Reálné podobě zločinu budeme na následujících stránkách rozhodně blíží, než tomu bylo v pasáži věnované médiím, ale opatrnost a kritický postoj musejí být našimi věrnými průvodci i nadále. Dostatečným varováním může být dnes již proslulý výrok B. Disraeliho, anglického spisovatele a politika, podle něhož existují celkem tři stupně lži. Je to lež, ohavná lež a právě statistika.

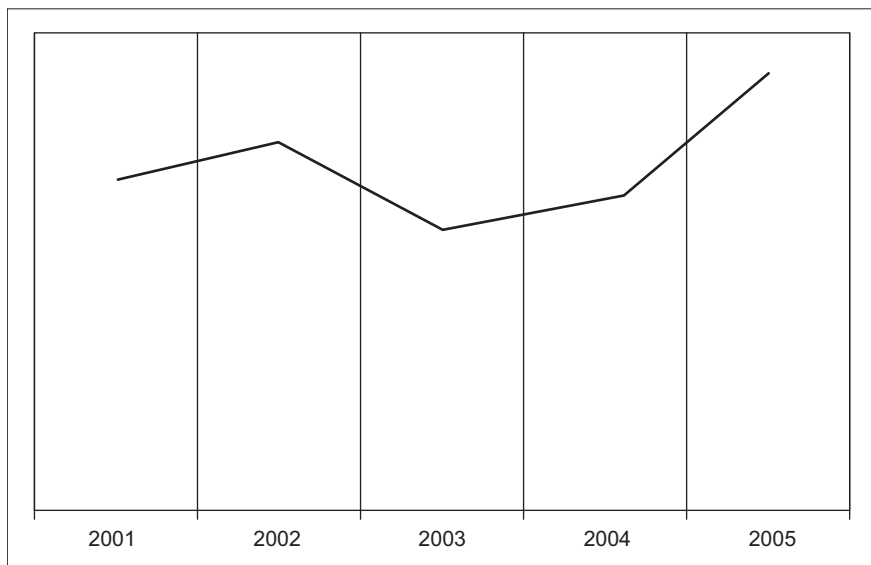
Aby však nedošlo hned na úvod k mýlce – tato kapitola se rozhodně nechystá předložit šokující důkazy, že jsme ohledně zločinu systematicky obelháváni a že vláda či její jednotlivá ministerstva záměrně zkreslují data o rozsahu a vývoji kriminality. Jakkoli něco podobného vyloučit nelze, žádné znepokojující signály se naštěstí neobjevují. Cílem následujících odstavců je něco jiného. Obdobně, jako jsme si o mediálním zpravodajství dovolili prohlásit, že to, o čem se v něm dozvídáme, není zločin sám, ale pouze zločin, jak jej vidí média, platí o kriminálních statistikách prakticky totéž. Obraz, který nám nabízejí, má rovněž svá specifika a zvláštnosti. Pokud bychom se proto do jejich analýzy pustili bez dostatečného porozumění, o jaký typ údajů se jedná, jak jsou zpracovávány a jakou výpočetní hodnotu ve

vztahu k realitě mají, dobereme se možná stejně zkreslených představ o zločinu, jaké nám hrozí při nekritickém přebírání informací z médií.

V jednom je nekalifikovaný rozbor statistických dat dokonce nebezpečnější. Zatímco k mediálnímu zpravodajství máme již intuitivně rezervovaný vztah, neboť lačnost novinářů po senzaci je všeobecně známa, statistiky se těší pověsti spolehlivého a osvědčeného zdroje. Právě na to také naráží výše citovaný bonmot o různých stupních lži. Za určitých okolností nám statistika poskytne argument, který se zrovna hodí, a podá jej natolik věrohodně, že s námi bude jen sotva kdo polemizovat. Pokud z ní ale zatoužíme vyčíst pravý opak, opět to nemusí být problém a opět vše doložíme hodnověrnými čísly. Kdo nevěří, necht' si pečlivě prostuduje **Graf 2a** a **Graf 2b**. Oba mají tentýž název a oba nás přesvědčují, že zachycují vývoj počtu hospodářských trestných činů na území České republiky v letech 2001 až 2005. Co si tu však na první pohled nehraje. Křivka mezi jednotlivými roky nabírá v každém z nich opačný trend, a zatímco v prvním grafu dojde za uvedené období k celkovému poklesu, ve druhém se hospodářská kriminalita oproti výchozímu stavu zvýší.

Graf 2a Hospodářská trestná činnost v ČR v letech 2001–2005

Graf 2b Hospodářská trestná činnost v ČR v letech 2001–2005

Jaký závěr jsme nuceni učinit? Vše spěje k poznatku, že minimálně jeden z grafů neuvádí pravdivá data, neboť prostá logika vylučuje možnost, aby platily oba současně. Takové konstatování je však kupodivu chybné. Jak první, tak druhý graf zcela věrně zachycují dostupná data o hospodářské kriminalitě za uvedené období. Záleží čistě na nás, který z nich je nám milejší a který si vybereme, budeme-li se příslušnou problematikou zabývat. V roli vrcholného představitele policie, odpovědného za boj s daným typem trestné činnosti, bychom v prvním z grafů objevili přesvědčivý důkaz, že svou práci odvádíme dobře. V roli opozičního politika, hledajícího známky nemohoucnosti vlády se pro změnu nad grafem druhým zaradujeme, že se jí zcela zjevně nedaří potírat jednu z nejzávažnějších forem kriminality. A co je opravdu zvláštní a stěží pochopitelné, ani v jednom z těchto případů by nás nikdo nemohl slůvkem obvinít, že cosi záměrně zkreslujeme, nebo uvádíme nepřesně.

Je něco takového vůbec možné? Překvapivě ano a důvod je takřka maličerný. Zatímco první z grafů vychází ze statistik Ministerstva spravedlnosti, druhý se opírá o statistiky policejní. Oba systémy přitom oblast kriminality označovanou jako „hospodářské“ trestné činy vymezují rozdílně. Minister-

stvo spravedlnosti se striktně drží klasifikace podle hlav trestního zákona, díky čemuž se pro něj hospodářská kriminalita kryje výhradně s hospodářskými trestnými činy. Policejní statistiky naproti tomu vycházejí z takticko-statistického systému. Do hospodářské kriminality díky němu zařazují kromě již zmíněných činů také některé delikty další, které jsou svým charakterem natolik závažné, že hospodářský řád a jeho fungování významným způsobem porušují nebo ohrožují. Týká se to zejména trestných činů proti majetku, jako jsou podvody nebo zpronevěry. Výsledkem odlišného pojetí pak mohou být i takto protichůdné závěry.

Uvedený příklad byl pouze malou ukázkou, jak záludné dokáží kriminální statistiky být. Přesto je důvěra, kterou v ně mnozí vkládají, často takřka bezmezná, a to i mezi samotnými kriminology. Jsou to právě statistiky o zločinu, jimiž se někdy nechávají unést natolik, že na chvíli zapomenou na veškeré těžkosti spojené s adekvátním vymezením termínu „kriminalita“ a začnou se oddávat svůdné představě, že také jejich předmět bádání je možno nejen polapit, ale též precizně změřit a vyčíslit. Bylo by ostatně chybou opomenout, že analýzy prvních kriminálních statistik, které v 19. století publikovali autoři jako **A. Quetelet** či **A. Guerry**, přispěly k uznání kriminologie jako samostatného oboru. Jednalo se o jedny z prvních pokusů, jak náležitě vědecky odpovědět na požadavek o poskytnutí znalostí, které následně umožní v moderním duchu a racionálně vládnout společnosti (srov. Lee, 2007). Přehledným a uceleným tabulkám a grafům, které příslušné instituce rok za rokem chrlí, je dodnes těžké odolat, zvláště pak, když v nich potřebná data dohledáme i mnoho desetiletí nazpět. Je tedy na jejich analýzách něco v nepořádku? V zásadě nikoli, neboť také ony mohou kriminologii přinést mnoho užitečných poznatků. Jen je třeba neustále pamatovat na to, co zde již bylo předesláno – jakákoli práce s kriminálními statistikami předpokládá, že máme jasnou představu o charakteru dat, která nám nabízejí.

JAK SE „POČÍTÁ“ KRIMINALITA

Ústřední otázka, na níž očekáváme od kriminálních statistik zřetelnou odpověď, se týká **rozsahu kriminality**. Zajímá nás, kolik zločinů se v určitém časovém období (například roku nebo měsíce) a na určitém území (zpravidla státu, ale též kraje nebo města) odehrálo. Uspokojit nás přirozeně může pouze konkrétní údaj, nikoli nic neříkající a vágní zjištění. Z toho

také vyplývá, že při práci s kriminálními statistikami jsme nuceni zapomenout na široce pojaté sociologické definice kriminality, diskutované v první kapitole. Mají-li mít statistiky smysl, jejich tvorba vyžaduje maximálně spolehlivá kritéria, podle kterých se do nich jednotlivé jevy zařazují. Takovým nárokům vyhovuje u kriminality pouze její úzká, trestněprávní definice. Pokud tím pádem hovoříme o rozsahu kriminality, zachyceném v kriminální statistice, na mysli vždy máme počet činů, které lze z hlediska trestního práva definovat jako činy trestné, eventuálně jinak trestné (týká se případů, kdy pachatel není trestně odpovědný), a které byly registrovány na příslušném území a v příslušném čase.

Údaj, jehož se touto cestou dobereme, k nám promluví řečí dobře srozumitelných absolutních čísel. Nahlédneme-li do našich policejních statistik, dozvíme se tak například, že v roce 2008 bylo na území České republiky spácháno 343 799 trestných činů, o rok dříve 357 391 a o dva roky dříve 336 446. Kromě celkového počtu deliktů se stejně jednoduše propracujeme také k přesným datům o jednotlivých druzích kriminality (majetková, násilná, mravnostní apod.), případně o konkrétních trestných činech (vraždy, loupeže, krádeže apod.). Jasnost a snadná stravitelnost těchto údajů je však vykoupena dosti zásadním problémem – ani v nejmenším neodrážejí **demografické vlivy**. Tím je kromě jiného znemožněno jejich jakékoli srovnávání. Uveďme příklad. V České republice bylo v roce 2007 spácháno 196 vražd. Toto číslo může někomu připadat jako ohromující, jiný by jej možná očekával o něco vyšší. Úvahy o jeho závažnosti budou však každopádně věcnější, pokusíme-li se o komparaci s totožným údajem z jiné země. Nabízejí se naši bezprostřední sousedé. Německá federální kriminální policie (Bundeskriminalamt) evidovala ve stejném roce 2 347 vražd. Znamená to, že v České republice se navzájem zabíjíme méně, a žije se tu tím pádem bezpečněji? Takový závěr je samozřejmě scestný, neboť obě země se svou velikostí, respektive počtem obyvatel znatelně liší. Zatímco v České republice jich v uvedeném roce žilo okolo 10,4 milionu, v Německu více než 82 milionů. Pro podobně nesmyslné výroky však není nutno překračovat státní hranice. Můžeme k nim dospět také tehdy, budeme-li srovnávat kriminalitu v jednotlivých českých krajích, okresech nebo městech. A co je ještě horší, někdy se spleteme i v rámci jediného územního celku. Stane se nám to při každém pokusu o meziroční srovnání kriminality, pokud přehlédneme vliv měnicího se počtu obyvatel.

Kriminologie tím pádem pro popis kriminality potřebuje spolehlivější měřítko než pouze její rozsah. Nachází ho v hodnotách **intenzity kriminality**, někdy označované termínem „úroveň“. V ní je samotný rozsah přepočítán

na počet obyvatel, žijících ve sledovaném období na příslušném území. Výsledek se obvykle uvádí pomocí tzv. **indexu kriminality** (nejčastěji v poměru ku 100 000 obyvatel), pro jehož výpočet platí jednoduchý a snadno odvoditelný vzorec:

$$\text{Index kriminality} = \frac{\text{Počet trestných činů}}{\text{Počet obyvatel na daném území}} \times 100\,000$$

Znalost indexu a jeho výpočet nám nyní umožňují odpovědět na výše položenou otázku, v které zemi se v roce 2007 více vraždilo. Dosadíme-li příslušné hodnoty, vychází ze srovnání lépe Česká republika, jejíž index pro vraždy, spáchané v daném roce činí 1,89; index pro Německo naproti tomu 2,85. Pro praktické využití se tato čísla mohou jevit jako nic neříkající, a tak je někdy vhodnější volit spíše obraznější formulaci, že ze 100 000 obyvatel České republiky se v roce 2007 stali obětmi vraždy zhruba dva lidé, v Německu téměř tři. Z uvedeného příkladu kromě jiného vyplývá, že indexy nemusíme propočítávat pouze pro celkovou kriminalitu, ale rovněž pro její vybrané druhy či jednotlivé skutky. Poměrně často se tento typ údajů využívá také pro počty stíhaných, obžalovaných a odsouzených osob, stejně jako pro počty osob ve výkonu trestu odnětí svobody (srov. **Tab. 13** v kapitole sedmé).

Jednou z nezanedbatelných výhod indexu je, že kriminologům otevírá brány k nejrůznějším studiím mezinárodního charakteru, které jsou, podobně jako v jiných vědních oborech, vysoce žádanými. Platí ovšem, že serióznější z nich jsou vždy doplněny o komentář, varující před přílišným přeceňováním dosažených závěrů, a to zejména těch, které se týkají zjištěných rozdílů mezi jednotlivými zeměmi. Ani index kriminality totiž není prost nejrůznějších zkreslení. Údaj o obyvatelích, dosazovaný do vzorce se například nikdy nekryje se skutečným počtem osob, pohybujících se ve sledovaném čase na příslušném území – obětí či pachatelem se může stát také cizinec, který je v zemi dočasně (například turista). Jakékoli komparace mezi více státy navíc silně limitují rozdíly v zákonných definicích jednotlivých trestných činů stejně jako různé praktiky v jejich statistickém vykazování. Přes všechna omezení ale podobné analýzy nabízejí užitečné poznatky, a to nejen pro kriminology. Také běžného občana může zajímat, zda je kriminalita v jeho zemi větším, anebo menším problémem než jinde. Taková zjištění nabízí **Tab. 3**, shrnující indexy kriminality v evropských zemích v roce 2003 – konkrétně pro trestné činy vraždy (včetně pokusů), ublížení na zdraví, znásilnění, loupeže, krádeže aut, vloupání do obydlí a drogové delikty.

Data vycházejí z policejních statistik, přičemž se vždy jedná o přepočít na 100 000 obyvatel.

Tab. 3 Indexy k vybraným trestným činům v zemích Evropy v roce 2003

	Vražda	Ublížení na zdraví	Znásilnění	Loupež	Krádež motor. vozidla	Vloupání do domu nebo bytu	Drogové delikty
Albánie	12,6	4	2	6	8	12	6
Arménie	3,7	39	1	8	4	25	9
Belgie	8,4	624	26	248	318	674	407
Bulharsko	5,3	1	7	66	20	–	26
Česká republika	2,3	67	6	51	247	119	37
Dánsko	4,1	202	9	59	466	628	269
Estonsko	12,4	15	8	140	159	481	87
Finsko	9,2	555	11	39	421	142	289
Francie	3,9	224	17	208	546	360	209
Gruzie	10,6	16	1	34	8	–	41
Chorvatsko	5,3	26	5	27	46	92	157
Irsko	1,3	100	12	80	318	411	192
Island	0,3	66	38	13	–	–	–
Itálie	3,9	53	5	122	382	298	64
Kypr	3,5	14	5	9	33	–	62
Litva	10,3	67	10	136	250	237	28
Lucembursko	12,9	298	8	95	115	339	248
Maďarsko	3,8	114	3	33	120	193	34
Malta	3,3	252	3	49	224	173	12
Moldavsko	7,6	9	6	39	–	–	52
Německo	3,4	546	11	73	133	261	310
Nizozemí	11,4	330	10	127	158	–	96
Polsko	3,0	76	6	114	141	169	123
Portugalsko	–	533	4	189	286	210	39
Rakousko	1,8	412	15	54	126	165	273
Rumunsko	5,1	39	4	12	5	45	7
Rusko	21,9	39	6	34	31	180	126
Řecko	2,3	73	2	22	–	–	99
Slovensko	2,7	75	4	35	98	49	24
Slovinsko	2,9	16	3	21	34	118	52
Španělsko	3,2	61	4	222	311	–	–

Pokračování

Pokračování

	Vražda	Ublížení na zdraví	Znásilnění	Loupež	Krádež motor. vozidla	Vloupání do domu nebo bytu	Drogové delikty
Švédsko	–	727	29	96	749	193	456
Švýcarsko	2,5	91	7	59	209	358	633
Ukrajina	–	13	2	12	–	139	120
Anglie	3,3	1 348	25	192	551	762	267
Severní Irsko	9,0	1 505	23	116	315	525	152
Skotsko	16,2	1 232	20	82	353	365	800
Průměr	6,3	267	10	79	218	266	166

(Zdroj: Aebi et al., 2006)

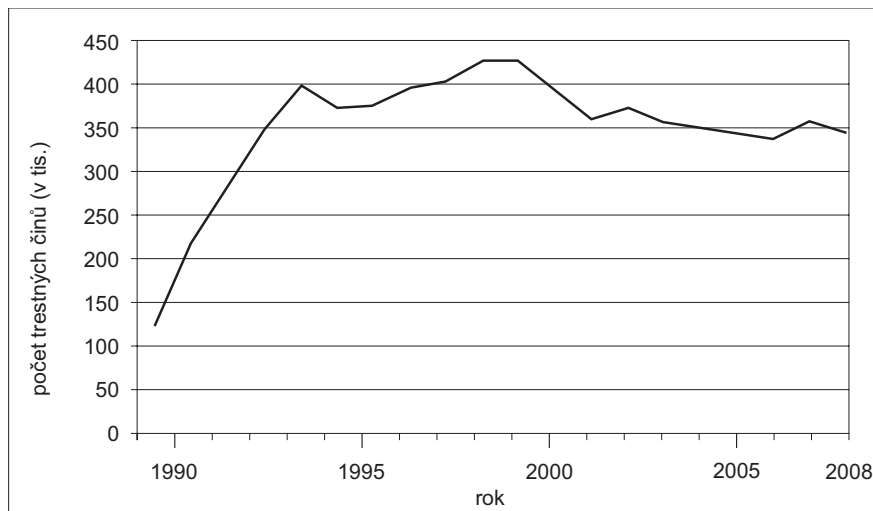
Uvážíme-li výhody, jaké má údaj o intenzitě kriminality oproti údaji o jejím rozsahu, snadno nabudeme dojmu, že kriminologie by udělala lépe, kdyby od využívání druhého z jmenovaných upustila. Jestliže na něm kdokoli lpí, pak se dost možná jedná o člověka, který je líný dohledat si v publikacích statistického úřadu aktuální informaci o počtu obyvatel, žijících na daném území. Ani takovou možnost vyloučit nemůžeme, avšak ve skutečnosti potřebuje kriminologie oba typy dat. Rozhodně si nepředstavujeme, že podobně jako kdysi elektřina zvítězila nad párou, ustoupilo jednoho památného dne „méně vědecké“ udávání rozsahu kriminality svému pokrokovějšímu nástupci, tedy sofistikovanějšímu výpočtu indexu. Je třeba vzít na vědomí, že také údaje o rozsahu mají v kriminologii, a nejen v ní, svůj nezastupitelný význam. Jsou to koneckonců absolutní počty trestných činů, pachatelů nebo vězňených osob, podle nichž můžeme například nejsnáze předvídat, jaké množství pracovníků v oblasti kontroly kriminality budeme v nejbližším období potřebovat.

Pohled na data, prezentovaná v **Tab. 3**, nás může do jisté míry uspokojit. S výjimkou krádeže motorových vozidel je na tom Česká republika u všech sledovaných deliktů lépe, než činí evropský průměr. Pocity, které kriminalita a její množství ve většině z nás vyvolává, ovšem předurčuje spíše komparace odlišného druhu. Je-li v našich krajích méně loupeží než v Bulharsku a Irsku a méně znásilnění než v Dánsku a Francii, bereme to jako příjemné zjištění. Více emocí ale zřejmě vzbudí zpráva, zda se přímo u nás situace postupem času zhoršuje, nebo zlepšuje – jinými slovy, zda zločinů oproti předcházejícímu období přibýlo, či ubylo. Takový přístup je opodstatněný. Dozvíme-li se, že vývoj jde nežádoucím směrem, pak bohužel musíme připustit, že naše společnost není schopna na kriminalitu nalézt účinný lék, a riziko, že trestná činnost ohrozí nás a naše blízké, se směrem k zítřku zvyšuje.

Není divu, že diskuse, vedené v tomto duchu jsou více než časté, stejně jako je pravidlem, že alespoň stručná zmínka o vývoji či **dynamice kriminality** nechybí v žádném komentáři k aktuální kriminální statistice.

Veřejnost má jasno. Jak naznačila předcházející kapitola, vývojová křivka trestné činnosti směřuje podle převážné většiny občanů trvale vzhůru, přičemž na takové, v pravdě skličující představě se shodnou lidé takřka všude na světě. Ještě před několika lety by jim statistiky o zločinu daly v průmyslově vyspělých zemích za pravdu. Nyní jsme již našťastí svědky o něco příznivějších trendů. Pro kriminologii zůstává nicméně úkol stále stejný, ať již mají příslušné grafy podobu jakoukoli. Vždy bude dráždivou výzvou, aby kriminologové vývoj trestné činnosti pečlivě analyzovali a následně se pro něj pokusili najít uspokojivé vysvětlení. Jak ukáží následující řádky, není jim co závidět, neboť jejich práci komplikuje až překvapivě velké množství překážek a nástrah. Zatím si jimi ale nekazme chuť a dopřejme si potěšení z **Grafu 3**, který na základě policejních statistik zobrazuje vývoj kriminality v České republice během posledních dvaceti let. Určitou stagnaci zločinu na přelomu tisíciletí jeho celkové vyznění skutečně potvrzuje.

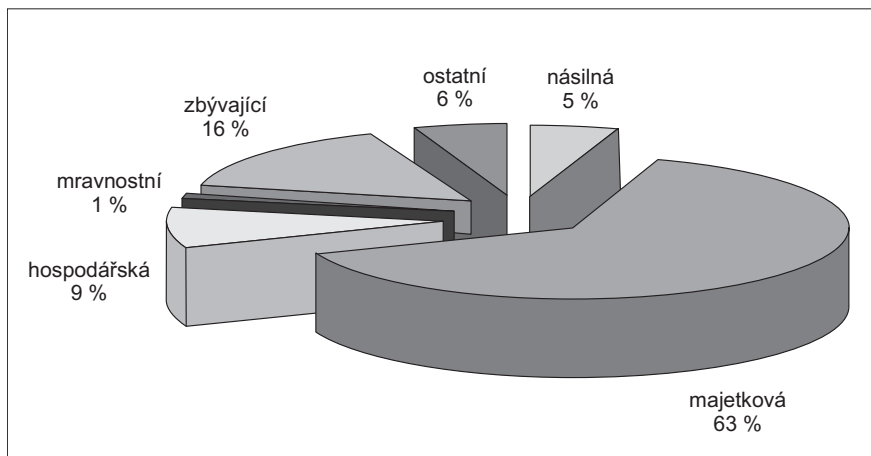

Graf 3 Vývoj kriminality v České republice v letech 1989–2008
(Zdroj: Policejní prezidium ČR)

Křivka naznačuje, že kriminalita ve sledovaném období zaznamenala bouřlivý vývoj. Na konci osmdesátých let byl počet policíí registrovaných trestných činů poměrně stabilní (okolo 120 000 ročně), avšak po politických a společenských změnách v roce 1989 došlo k doslova skokovému nárůstu, kdy se počet trestných činů stačil do roku 1993 více než ztrojnásobit. Nárůst v následujících letech již podobně dramatický nebyl, ale i tak dosáhla kriminalita svého maxima až v roce 1999 (jednalo se o 426 626 skutků). Od té doby jsme svědky určité stabilizace, kdy počet trestných činů začíná povolna klesat k hodnotám z počátku devadesátých let. Pokud bychom údaje o rozsahu kriminality přepočítali na výše diskutovaný index, vývojová křivka by byla v zásadě shodná, opět s vrcholem v roce 1999, kdy index na 100 000 obyvatel činil přibližně 4 150.

Uvedený popis se striktně držel kvantitativních dat o zločinu. Jimi se ale charakteristika kriminality na určitém území a v určitém čase rozhodně nevyčerpává. Nesmíme zapomínat, že zločin je jevem nesmírně různorodým, což platí i tehdy, omezíme-li si jej v duchu legální definice na přesně vytyčenou skupinu trestných činů. Také tehdy zahrnuje pestrou paletu skutků, které se svým charakterem a závažností liší, stejně jako je rozdílná míra obav, jež si s nimi spojujeme. Jiné pocity a vášně v nás nepochybně vyvolá zpráva o množícím se počtu vražd a jiné o meziročním nárůstu dopravních nehod, a to i přesto, že v obou případech může jít o zmařené lidské životy. Analýzy kriminality v její celkové podobě nám však k detailnějším poznatkům dohlédnout nedovolí, neboť v nich zůstává jedinou a homogenní kategorií. S tím si kriminologie vystačit nemůže. Hlubší poznání reality, o něž usiluje, nutně vyžaduje, aby při popisu trestné činnosti uplatnila také hledisko kvalitativní. Prostředkem, který k tomu má, jsou data týkající se **struktury kriminality**. Možností, jak delikty klasifikovat a členit do různých kategorií, je přitom více. Nejběžnějším je rozdělení podle **druhu trestné činnosti**. Z něj vychází **Graf 4**, prezentující na základě policejních statistik údaje za rok 2008.

Letný pohled prozradí, že zhruba dvě třetiny celkové kriminality spadají do kategorie kriminality majetkové, zatímco kriminalita násilná nebo mravnostní tvoří výrazně menší část. Takový obraz se nabízí ve většině hospodářsky vyspělých zemí. Kromě členění kriminality podle druhu deliktu se často využívá její klasifikace podle údajů o **osobě pachatele**. Sledují se především znaky jako pohlaví, věk, předchozí trestná činnost nebo státní příslušnost. Obvyklým je rovněž hledisko, odrážející **územní rozložení kriminality**, neboť se potvrzuje, že jednotlivé regiony nebo města jsou trestnou činností zatíženy v různé míře.

Graf 4 Struktura kriminality v České republice v roce 2008

(Zdroj: Policejní prezidium ČR)

Nahlédneme-li znovu do domácích policejních statistik, můžeme ke struktuře kriminality v České republice doplnit následující:

- V rámci majetkové kriminality jednoznačně dominují krádeže. V roce 2008 jich bylo spácháno 200 673, což představovalo 91,4 % všech deliktů zmíněného druhu. Platí navíc, že krádež je současně nejfrekventovanějším skutkem i z hlediska celkové kriminality (58,3 % všech trestných činů v roce 2008).
- Z deliktů spadajících podle klasifikace užívané v policejních statistikách do hospodářské kriminality (v roce 2008 celkem 32 474 skutků) jsou nejčastější podvody, a to zejména podvody úvěrové (7 263 skutků), a dále zpronevěry (3 368 skutků) a trestný čin neoprávněného držení platební karty (7 833 skutků).
- Mezi skutky zařazovanými do násilné kriminality (celkem 17 875 trestných činů v roce 2008) vyčnívají svým počtem každoročně úmyslná ublížení na zdraví (5 397) a loupeže (4 515). Vraždy ve srovnání s nimi tvoří něco kolem 1 % násilné kriminality (v roce 2008 se jich v České republice odehrálo 202, o rok dříve 196), a 0,05 % kriminality celkové.
- Většinu mravnostní kriminality (1 680 trestných činů v roce 2008) pokrývají činy klasifikované jako pohlavní zneužívání (792) a znásilnění

(529), méně časté jsou skutky spojené s prostitucí a jejím provozováním, jako například kuplířství (52 případů v roce 2008).

- Přehlednost výše zobrazeného kruhového grafu komplikuje skutečnost, že 22 % z něj společně ukrajují nepřilíš výmluvné kategorie „ostatní“ (18 861 činů v roce 2008) a „zbývající“ (53 524 činů). Podrobnější pohled napoví, že v prvním z nich patří k nejpočetnějším maření výkonu úředního rozhodnutí (v roce 2008 se jednalo o 5 324 skutků), sprejerství (4 167), výtržnictví (2 843) a rovněž delikty spadající do tzv. drogové kriminality (3 041 skutků). Ve skupině trestných činů „zbývajících“ již tradičně dominuje zanedbání povinné výživy (10 118 činů v roce 2008), ohrožení pod vlivem návykové látky (11 507) a dopravní nehody (10 561). Stojí za povšimnutí, že jen tyto tři typy deliktů společně obsáhnou takřka dvojnásobek počtu, který v celkové struktuře kriminality připadá na násilné trestné činy.
- Pokud jde o rozložení kriminality podle charakteristik spojených s osobou pachatele, trestná činnost se nutně jeví jako mužská záležitost. V roce 2008 tvořily ženy pouze 12,5 % stíhaných a vyšetřovaných osob. Srovnáme-li tento údaj s daty z uplynulých let, zdá se nicméně, že obdobně jako se ženy dokázaly emancipovat v mnoha jiných oblastech, daří se jim podobný postup i ve světě zločinu. Ještě v devadesátých letech se totiž jejich celkový podíl pohyboval pouze okolo 8–9 %.
- Podobný výrok jako o mužích platí o osobách mladšího věku. Nadpoloviční většinu stíhaných osob u nás již pravidelně tvoří jedinci, kteří nepřesáhli třicet let. Obzvláště pečlivě sleduje společnost údaje o pachatelích z řad dětí a mladistvých. Dodejme proto, že v posledních letech se u nás společně podílejí zhruba na 7 % celkového počtu stíhaných a vyšetřovaných osob.
- Propastné rozdíly nabízejí informace o počtu trestných činů podle místa, kde se odehrály. Kriminalitou je zdaleka nejvíce zatížena Praha, na níž v roce 2008 připadala téměř čtvrtina všech trestných činů spáchaných v České republice (23,9 %). Ještě výrazněji se tento nepoměr projevuje u některých deliktů – v uvedeném roce se v našem hlavním městě například odehrálo 34,4 % všech krádeží aut a 38,6 % krádeží věcí z auta.

Není pochyb, že rozdělením kriminality na jednotlivé kategorie získáme mnohem barvitější obraz, než zůstaneme-li u celkových údajů. Ku prospěchu to není jen kriminologům. Také veřejnost se o některé typy trestné činnosti zajímá více než o jiné, a tak ji nestrukturovaná data mohou do jisté míry mást, pokud si například vývojové zvraty v počtu trestných činů automaticky

spojí s nárůstem nebo poklesem nejzávažnějších forem kriminality. V některých zemích se tomu snaží předejít tím, že určité druhy zločinů jsou vykazovány samostatně. Příkladem mohou být Spojené státy americké. Kriminální statistiky zde jejich zpracovatelé rozdělují na dvě části, přičemž první z nich obsahuje výhradně informace o osmi deliktech, u nichž se předpokládá, že se jich občané nejvíce obávají (tzv. **indexové zločiny**). Jedná se o vraždy, znásilnění, loupeže, ublížení na zdraví, vloupání, krádeže prosté, krádeže motorových vozidel a žhářství. Vývoj kriminality během určitého období se pak spíše než podle úhrnného počtu všech trestných činů hodnotí podle změn, které se projevily v této vybrané skupině (srov. Newburn, 2007).

Sebebodrobnější analýza struktury kriminality nám přesto neodpoví na všechny otázky, které si při snaze o popis trestné činnosti musíme klást. Problémem zůstává, že jednotlivé zločiny, spadající do totožné kategorie či naplňující v duchu trestního zákona stejnou skutkovou podstatu, se ve skutečnosti mohou v mnohém lišit. Rozdíly mezi nimi jsou přitom nejednou provázány s tak podstatnými a z hlediska morálního hodnocení zásadními znaky, jako je motiv pachatele nebo výše škody. Loupež sice v rámci obvyklého členění zůstane vždy loupeží, ale jiným deliktem bude v našich očích případ, při němž nedojde k újmě na zdraví, a jiný postoj již zaujmeme k lupiči, který svým útokem způsobí oběti vážné zranění. Také vražda je vždy vraždou, ale jinou váhu připíšeme kauze, kdy manžel v afektu zabije nevěrnou ženu, a jinak budeme hodnotit vraždu dítěte, z níž bude obviněn recidivující sexuální deviant. Podobné úvahy vyvstávají také na obecnější úrovni. Lze si například představit situaci, kdy absolutní počet násilných deliktů během několika let poklesne, avšak současně se prokazatelně zvýší brutalita a bezohlednost pachatelů vůči napadeným. V kriminologii se v těchto souvislostech užívá termín **tíže kriminality**. Pokusy, které se jí určitým způsobem snaží postihnout, jsou většinou postaveny na zpracování údajů o způsobených škodách, případně o trestech, které jsou pachatelům za jejich skutky uloženy.

Zřejmě nejslavnější nástroj k měření tíže kriminality zkonstruovali v šedesátých letech 20. století američtí kriminologové T. Sellin a M. Wolfgang. Postupovali tak, že u vybraných trestných činů stanovili bodové škály, vztahující se na charakteristiky, jako je počet obětí, intenzita útoku nebo výše škody. Po vynásobení získané hodnoty počtem příslušných skutků se bylo možno snadno dopracovat celkového indexu pro určitou lokalitu. Tento postup je v některých městech USA dodnes využíván (srov. Novotný et al., 2008).

Pro hodnocení stavu kriminality, ať již pohledem kriminologa nebo kohokoli jiného, je zásadní také **míra objasněnosti**. Každý zločin, k němuž dojde, představuje znepokojivou událost, avšak delikty, jejichž pachatelé unikají trestu, nás nutně znepokojí dvojnásob. Když nic jiného, znamenají poselství pro ostatní občany, že kriminální chování se může vyplatit. Je-li celková objasněnost příliš nízká, riskuje navíc policie ztrátu důvěry. Poznátky o tom, u kolika procent trestných činů se podařilo odhalit pachatele, patří proto k bedlivě sledovaným. Nelze opomenout, že také zde dochází v průběhu času k citelným změnám. Zatímco v osmdesátých letech u nás bylo každoročně objasněno více než 80 % kriminality, v letech devadesátých úspěšnost výrazně poklesla, a to až na 31,4 % v roce 1992. Poté jsme po několik let zaznamenávali každoročního nárůst (v roce 2001 dokonce na 46,5 %), který byl ale bohužel znovu vystřídán postupným poklesem. V posledních letech se míra objasněnosti pohybuje slabě pod hranicí 40 % (v roce 2008 se jednalo o 37,2 %).

Údaje o objasněných případech se podstatně liší v závislosti na druhu kriminality. Je známo, že s rostoucí závažností trestných činů míra jejich objasněnosti stoupá. Nejnižších hodnot tak tradičně dosahuje u majetkových trestných činů (v roce 2008 bylo objasněno 17,2 % majetkové kriminality a kupříkladu jen 5,7 % kapesních krádeží), naopak delikty typu vražd nebo pohlavního zneužívání jsou charakteristické relativně vysokým stupněm objasněnosti (v roce 2008 policie objasnila 86,1 % vražd a 78,4 % případů pohlavního zneužívání). Uvedený fakt je dán více vlivy najednou. Dopadení převážné většiny vrahů je například usnadněno tím, že častějším jevem než u jiného typu trestné činnosti je zde předchází vztah mezi obětí a pachatelem, což zužuje okruh podezřelých. Závažnějším zločinům je navíc soustavně věnována větší pozornost, stejně jako je ve snaze o jejich vyřešení do terénu nasazováno více policistů (srov. Jones, 2006). Kromě typu kriminality je míra objasněnosti podmíněna také místem, kde ke konkrétnímu zločinu dojde. Je evidentní, že šanci vyhnout se spravedlivému postihu mají spíše pachatelé, kteří zákon překročí ve větších městech a v hustěji zaobýdlených oblastech. Názorným příkladem může být naše hlavní město, kde v roce 2008 policie objasnila pouze 18,3 % celkové kriminality, což je výrazně méně, než činí výše vyjádřený republikový průměr.

Shrneme-li, co bylo dosud popsáno, díky statistickým údajům o rozsahu, intenzitě, dynamice a struktuře kriminality mají kriminologové příležitost zkoumat její stav na vybraném území a ve zvoleném čase. Cosi jim však uspokojení z takové práce kazí. Aby se jí mohli oddat naplno a bez jakýchkoli rozpaků, museli by uvěřit, že to, co statistiky zachycují, jsou skutečně

veškeré trestné činy, které se ve sledovaném období odehrály. Jinými slovy, již citovaný údaj o 343 799 skutcích, zaznamenaných v policejních statistikách za rok 2008, by ztotožnili s reálným stavem. S kriminologem, který by něco podobného hlásal, se však pravděpodobně nesetkáte. Pokud ano, půjde o velmi přepracovaného kolegu, který si nutně potřebuje od kriminologie odpočinout. Poznáte jej snadno, neboť všichni ostatní vám při stejné příležitosti začnou namísto toho horlivě vyprávět příběh o jistém strašidlu, které od pradávna obchází každou statistiku o zločinu na světě. Jmenuje se latentní kriminalita.

LATENTNÍ KRIMINALITA

Delikty, o nichž nás informují statistiky, mohou být velmi různorodé a navzájem jen stěží srovnatelné. Také proto jsme tolik prostoru věnovali struktuře kriminality, a také proto si kriminologové lámou hlavu nad tím, jak sestavit měřítko její tíže. Přesto mají všechny tyto skutky minimálně jeden rys společný – dozvěděla se o nich policie a oficiálně je zaznamenala. K tomu ovšem nemusí dojít vždy, a to z mnoha důvodů. K nejzásadnějším patří následující (srov. Muncie et al., 2001; Jones, 2006):

- Některé zločiny se odehrají, aniž by o nich kdokoli kromě pachatele věděl. Typicky je tomu tak u daňových podvodů či u deliktů spojených s porušováním autorského práva.
- Jiné skutky sice mají očitě svědky, ale ti si překročení zákona buď neuvědomí, anebo jsou vůči jednání, které se před jejich očima odehraje, tolerantní. Příkladem budiž podávání alkoholických nápojů mladistvým, k němuž vcelku běžně dochází v mnoha českých restauracích.
- Pro další trestné činy je příznačné, že není nikdo, kdo by se ve spojení s nimi cítil jako oběť, a měl proto zájem, aby se jimi zabývala policie. Poměrně často se tak děje u některých zločinů z oblasti drogové kriminality (toxikoman, kupující si dávku drogy netouží po tom, aby policie jeho dealera zadržela), stejně jako kriminality mravnostní (například dobrovolný sexuální styk mezi partnery, z nichž jednomu není zákonem stanovených 15 let).
- V jiných případech se oběť cítí deliktem poškozena, ale nemá dostatek sil a moci, aby skutek oznámila. Příkladem může být sexuální zneužívání dětí. Nikoli neobvyklé jsou také případy, kdy se oběť obává ponižujícího

projednávání věci na policii či u soudu, eventuálně odsuzující reakce svého sociálního okolí. O takových zkušenostech hovoří některé ženy, které se staly obětí znásilnění.

- Oběť může s oznámením skutku váhat také proto, že ji k pachateli váže určitý vztah (jde například o jejího partnera, příbuzného nebo kamaráda), a jeho potrestání tak není v jejím vlastním zájmu. Někdy bohužel dochází k situacím, že navíc pocítuje strach z jeho pomsty, která by mohla po udání následovat.
- Některým obětem brání v ohlášení trestného činu fakt, že samy určitým způsobem překročily zákonné či společenské normy, a kontaktováním policie by ohrozily samy sebe. Týkat se to mimo jiné může zájemce o publiční erotické služby, jehož okrade prostitutka.
- Existují lidé, kteří mají k policii natolik rozporuplný vztah, že se jakékoli spolupráci s ní principiálně vyhýbají, a to i v situaci, kdy se stanou obětí (spíše méně závažného) zločinu. Platí to zejména o mládeži vyznávající alternativní styl života (anarchisté, radikální ekologičtí aktivisté, fotbaloví výtržníci apod.).
- Za určitých okolností může oběť celou událost považovat za svou osobní záležitost a rozhodne se ji řešit sama, kupříkladu tím, že se pachateli pomstí.
- Část obětí se na policii neobrátil z toho důvodu, že škoda, která následkem zločinu vznikla, se jim jeví jako zanedbatelná. Mohou dokonce nabýt dojmu, že čas strávený na policejní stanici nejrůznějšími administrativními úkony by ve finále znamenal větší újmu. K takovým situacím samozřejmě dochází spíše u méně závažné kriminality.
- Obdobně může být motivem poškozeného neoznámit trestný čin jeho malá víra ve schopnost policie cokoli s případem udělat. Stane-li se člověk obětí kapesní krádeže, spáchané v tlačenici v dopravním prostředku, jeho šance, že se s odcizenými předměty znovu setká, je mizivá (viz statistické údaje výše). V představách mnoha občanů je za takového stavu kontakt s policií opět pouhou ztrátou času. Oběť si navíc může myslet, že policie se případem ani zabývat nebude, neboť řeší mnohem závažnější věci a na triviální delikty jí nezbývají síly.

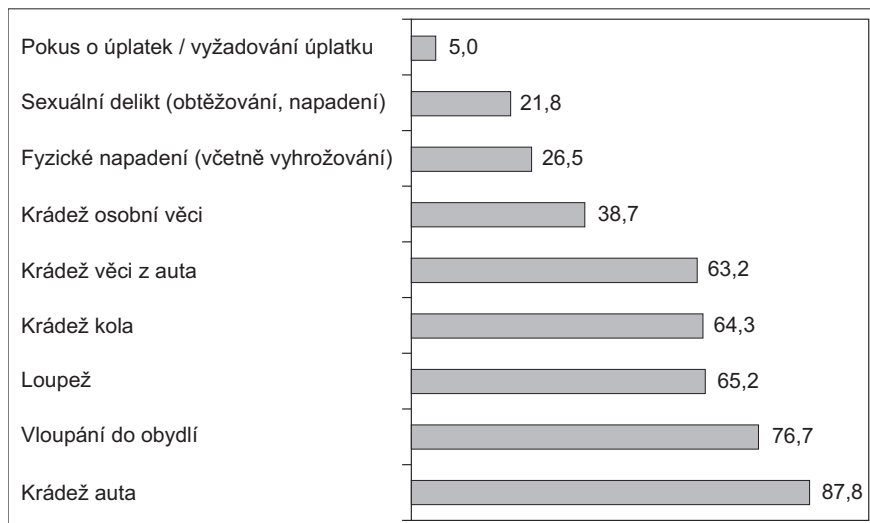
Nastane-li některá z uvedených situací, je dosti pravděpodobné, že trestný čin bude jakýmkoli oficiálním záznamům o kriminalitě utajen – jinými slovy vyjádřeno, zůstane v oblasti **kriminality latentní** (někdy se hovoří též o kriminalitě skryté nebo o tzv. černých číslech). Bezpodmínečně nutně se tak stát nemusí, neboť také orgány činné v trestním řízení, a zejména policie,

vyvíjejí svoji vlastní činnost, na jejímž základě se daří některé skutky odhalit. Ukazuje se však, že z celkového počtu registrovaných zločinů je touto cestou zachycena pouze jejich malá část. V závislosti na typu deliktu se jedná o zhruba desetinu, zatímco o zbytku se policie dozvídá na základě oznámení (srov. Kuchta et al., 2005). Je to tím pádem především **ochota občanů** trestné činy ohlašovat (tedy obětí, svědků a dalších osob, které se o příslušném deliktu dozvědí), co má zdaleka největší vliv na skutečnost, kolik kriminality bude registrováno a kolik jí zůstane v oblasti latence. Občané sami výrazně určují výslednou podobu kriminálních statistik, respektive míru, v jaké se na ně jako na zdroj informací o kriminalitě můžeme spolehnout.

Nezbývá než se zaměřit na zásadní problém – je častější reakcí na trestný čin jeho oznámení, anebo převažuje spíše pasivita a nechut' zločiny hlásit? Odpověď najdeme v řadě kriminologických výzkumů, v nichž jsou občané dotazováni na vlastní zkušenost s trestnou činností. Vyplývá z nich, že policii v průměru kontaktuje přibližně polovina obětí (Jones, 2006). Významně zde do hry promlouvá typ deliktu, o jaký se jedná. Britská studie z nedávné doby ukázala, že zatímco krádež motorového vozidla oznámilo 90 % poškozených a vloupání do domu 89 %, loupež již pouze 44 % a krádež kola 54 % (Walker et al., 2006). V našich podmínkách proběhl obdobný výzkum v roce 2006. Procenta případů, kdy oběti příslušnou událost nahlásily policii, shrnuje **Graf 5**.

Prezentované údaje dávají tušit, že existují určité druhy zločinů, u nichž musíme předpokládat vysokou míru latence, a stejně tak zločiny jiné, pro něž platí pravý opak. Doslova učebnicovými příklady, které leží na zmíněných pólech, je korupce a vražda. Pro korupční jednání obvykle platí, že není nikdo, kdo by o něm policii informoval. Jak korumpující, tak korumpovaný mají totiž eminentní zájem na utajení celé věci, a tak právě při odhalování tohoto druhu nezákonného jednání nemohou orgány činné v trestním řízení spoléhat na bdělost občanů, ale spíše nasazovat vlastní prostředky. U vražd lze naproti tomu předpokládat latenci takřka nulovou. Je to dáno nejen vysokou pravděpodobností, že většina z nás, stane-li se svědkem vražedného útoku nebo objeví-li tělo jeho oběti, okamžitě přivolá policii, ale rovněž faktem, že jen málokdo se vytratí ze světa, aniž by ho jeho příbuzní, přátelé nebo známí nepostrádali a neiniciovali po něm dříve či později pátrání.

Graf 5 Ohlášení deliktu policii podle typu trestné činnosti (oběti v %) (Zdroj: Martinková, 2007)

Latence korupce je pokládána za natolik samozřejmou věc, že veškeré diskuse o ní se spíše než o kriminální statistiky opírají o výzkumná šetření, uskutečňovaná nejrůznějšími státními i nestátními subjekty. Vezmeme-li v úvahu, že Češi sami považují uplácení za jeden z nejpalcivějších problémů, které nás trápí (viz kapitola 2), čísla v policejních statistikách, informující o zaznamenaných případech uplácení, vzbudí spíše rozpačitý úsměv. Jak také jinak, když například za celý rok 2008 policie evidovala všehovšudy 46 případů úplatkářství (o rok dříve 40).

Některé kriminologické studie se snaží dobrat poznání, z jakých důvodů oběti trestnou činnost neoznámily. Nejčastěji se objevuje argument, že škoda, kterou zločinem utrpěly, nebyla vysoká. Řada poškozených navíc nevěří, že by policie mohla s danou věcí cokoli učinit. Zvláště u deliktů násilné povahy nabývají na významu také důvody spojené s přesvědčením, že se jednalo o osobní záležitost, kterou si oběť přeje řešit sama (srov. Newburn, 2007). K podobným závěrům došlo šetření Institutu pro kriminologii a sociální prevenci (viz Večerka at al., 2007). Trestný čin podle něj neohlásilo téměř 60 % poškozených, a to z následujících příčin (součet odpovědí dává více než 100 %, neboť respondenti mohli volit více variant současně).

- 45 % obětí nevěřilo, že policie případ vyřeší,
- 34 % nepovažovalo škodu či zranění za závažné,
- 32 % nemělo chuť vynaložit námahu spojenou s oznámením skutku,
- 25 % se rozhodlo čín neoznámít, neboť již mělo negativní zkušenost z minulosti,
- 11 % nemohlo uplatnit škodu, neboť nebylo pojištěno,
- 10 % vyřešilo celou událost samo,
- 9 % mělo moc práce a bylo jim líto ztraceného času,
- 8 % se obávalo pomsty pachatele,
- 4 % odhalila čín až za příliš dlouhou dobu,
- 2 % se styděla,
- 1 % uvedlo, že pachatel byl zadržen přímo při činu,
- 1 % požádalo o radu či pomoc jinde než na policii.

Přístup občanů k oznamování trestné činnosti se může během času měnit. Vzhledem k tomu, o jak významný faktor ve vztahu k rozsahu, dynamice i struktuře registrované kriminality se jedná, upozorňují někteří kriminologové, že nárůst či pokles zločinu, zaznamenaný v kriminálních statistikách nemusí ani tak odrážet reálný vývoj trestné činnosti, jako spíše rostoucí nebo klesající ochotu veřejnosti delikty ohlašovat. Podle S. Jonese (2006) stojí například za úvahou vazba mezi nárůstem registrovaných deliktů v oblasti sexuálně motivované kriminality (například znásilnění) a měnícím se přístupem policie k obětem tohoto typu trestné činnosti. Tím, že policisté jsou ve srovnání s minulostí mnohem lépe připraveni projednávat dané případy citlivě a s maximálním ohledem na psychologické či jiné potřeby poškozených, oběti se méně ostýchají na policii obrátit. Ještě markantnějším je vztah mezi majetkovou kriminalitou a počtem uzavřených pojištění. Přibývá-li v populaci osob, které se rozhodnou touto formou chránit svůj majetek, může se taková tendence projevit též nárůstem registrovaných deliktů typu krádeže nebo vloupání do obydlí. Pojišťovny si totiž oznámení činu policii obvykle stanovují jako jednu ze základních podmínek pro vyřízení případu, a tak příslušný zločin ohlásí i jedinci, kteří by s tím dříve z nej-různějších příčin váhali. V kriminologické literatuře je obdobně diskutován vliv množičiho se počtu domácností, které během osmdesátých let 20. století získaly vlastní telefon. Není sporu, že kontaktovat policii bylo díky němu zčistajasna snazší než vážit kvůli nahlášení deliktu cestu k nejbližšímu veřejnému automatu, případně rovnou na policejní stanici. Možná i proto počet registrovaných skutků určitého typu ve stejném období nápadně vzrostl (srov. Muncie et al., 2001).

Komplikované vztahy mezi latentní a registrovanou kriminalitou mohou mít za určitých okolností nečekaný dopad na praxi. Jak bylo výše naznačeno, jednou z nejčastějších příčin, proč lidé neoznámí trestný čin, je jejich malá víra ve schopnost policie případ vyřešit. Představme si, že policie radikálně zefektivní svou práci a procento objasněných případů se v následujícím období skokově zvýší. Důvěra občanů v ní díky tomu utěšeně vzroste. Budou si ale její vrcholní představitelé užívat slávy a všeobecného uznání dlouho? Patrně nikoli, neboť je dosti pravděpodobné, že počet trestných činů zachycených ve statistikách začne povážlivě stoupat, což rozladí nejen nadřízené pracovníky na ministerstvu, ale též veřejnost. Za nebezpečně vyhlížejícím nárůstem kriminality přitom nebude nic jiného, než plody lepšího se postoje občanů k práci policie. Lidé začnou oznamovat drobnější delikty, nad nimiž dříve rezignovaně mávli rukou, čímž se tyto skutky přesunou z oblasti latence do oblasti registrované kriminality.

Úvahy stejného druhu by měly být zcela samozřejmou součástí jakékoli analýzy, zabývající se porovnáním kriminality v různých státech. Je sice náramné, má-li některá ze zemí nápadně nižší index krádeží či loupeží než země jiná (viz znovu **Tab. 3**), avšak jakou hodnotu tyto údaje mají, bude-li se současně zabývat důvěrou občanů, již se policie v těchto státech těší? Zní to sice prapodivně, ale zdaleka nejnižší registrovanou kriminalitu může mít hypoteticky země, jejíž policie vykazuje známky natolik zoufalého stavu, že lidé postižení kriminalitou dávno vzdali šanci domáhat se u ní jakékoli pomoci. Podobně je nutno zvažovat úroveň **právního vědomí** samotných občanů, která se může v jednotlivých státech lišit, stejně jako nelze vyloučit určité regionální rozdíly v toleranci vůči společensky nežádoucím jevům.

Kriminologická literatura pracuje také s výrazem **umělá latence**. Vystihuje skutečnost, že oznámení deliktu samo o sobě nezaručuje jeho oficiální zaevidování. Proto je vhodné od latentní kriminality v pravém slova smyslu (tedy od skutků, o nichž se orgány činné v trestním řízení nedozví) odlišovat tu část deliktů, o kterých sice policie ví, ale z určitých důvodů se je rozhodla neregistrovat. Jaké důvody to mohou být? Pokud popustíme uzdu fantazii, jako první nás nejspíš napadnou nejrůznější politické či jiné tlaky, nutící policii „zamatat“ vybrané kauzy pod koberec. V praxi se ale obvykle jedná o příčiny mnohem prozaičtější. Jak uvádí S. Jones (2006), trestný čin nebývá evidován spíše proto, že policie nepokládá oběť nebo svědka za důvěryhodné, postrádá dostatečné důkazy o tom, že k porušení zákona skutečně došlo, eventuálně již mezi spácháním deliktu a jeho oznámením uběhlo příliš mnoho času. Někdy může policista skutkové okolnosti činu posoudit

špatně a dojít k závěru, že se o kriminální skutek nejednalo. U určitého typu trestné činnosti se navíc stává, že policisté věc oficiálně nezaregistrují, neboť ji mají za vyřízenou jiným způsobem. Jsou-li například přivoláni, aby na základě stížnosti na rušení nočního klidu ukončili dovádění rozverné skupinky mládeže, mohou se i navzdory podezření ze spáchání trestného činu výtržnictví spokojit s tím, že účastníkům důrazně promluví do duše a pošlou je spát. Některé skutky však nemusejí být evidovány záměrně. Hypoteticky se to týká zejména případů, kdy policie touží vylepšit obraz své vlastní práce, a to tím, že zatají kauzy, u nichž není reálná šance na odhalení pachatele. Právě tak lze předejít nepříjemnému poklesu údajů o procentu úspěšně objasněných deliktů, který by na její činnost vrhal nepříznivé světlo.

Latentní kriminalitu, ať již ve smyslu latence přirozené, nebo umělé, jsme o pár řádků výše přirovnali ke strašidlu, které kriminologům znepríjemňuje prakticky jakoukoli práci s kriminálními statistikami. Vždy kvůli němu musejí pomýšlet na fakt, že v těchto pramenech nestudují poznatky o celkové kriminalitě, ale pouze o její části – navíc neznámo, jak velké. Bohužel, nejde o jejich jedinou slabost. Stejně jako je relativizuje existence latentní kriminality, zpochybňuje jejich hodnotu také řada dalších vlivů. Alespoň na nejdůležitější upozorní následující odstavce.

FAKTORY ZKRESLUJÍCÍ KRIMINÁLNÍ STATISTIKY

Základní podmínkou k tomu, abychom mohli zkoumat určitý jev a jeho proměny v průběhu času, je jeho přesné a jednoznačné vymezení. Pokud si od kriminálních statistik slibujeme, že jejich pečlivým studiem odhalíme hlubší souvislosti vývoje trestné činnosti na určitém území a v určité době, musíme si být naprosto jisti, že je v nich podchycen stále tentýž okruh jevů. Jestliže by tomu tak nebylo, budeme porovnávat neporovnatelné. Špatnou zprávou pro všechny uživatele zmíněných informačních zdrojů je, že právě tento problém jejich cenu limituje. Ačkoli jde stále o kriminalitu a její evidenci, statistiky za loňský rok nemapují, a mapovat ani nemohou, totožné typy jednání jako kriminální statistiky před pěti či deseti lety. Konkrétní obsah téhož souboru se totiž v průběhu času mění. Je vám toto konstatování povědomé? Mělo by být, neboť nás jako záluďná časová smyčka vrhá nazpět do první kapitoly, popisující věčný problém kriminologie definovat základní předmět svého zkoumání. Nyní se stejná nesnáž vrací, avšak

již nikoli v podobě akademicky laděných sporů mezi zastánci legálního a sociologického pojetí kriminality, ale jako ryze praktický problém při výkladu statistických údajů.

Těšit nás tu může jediná věc – ústřední příčinu těchto potíží není nikterak těžké pojmenovat. Jsou jí především legislativní změny v oblasti trestního práva, respektive procesy **kriminalizace** a **dekriminalizace**. Díky kriminalizaci se trestným činem stává jednání, které dříve za trestné považováno nebylo, případně je trestní odpovědnost rozšiřována na více osob. Dekriminalizace naproti tomu spočívá ve zmírňování trestní represe, kdy jsou dosud existující skutkové podstaty trestných činů rušeny, nebo je trestní odpovědnost zúžena (více viz např. Kuchta et al., 2005). Oba, byť protichůdné případy mají z hlediska kriminologie jedno společné. Jakmile k nim v rámci úprav trestního zákona dojde, stává se jakákoli, třeba i nejpropracovanější a nejdokonalejší meziroční komparace kriminálních statistik vysoce diskutabilní záležitostí.

Ve snech většiny kriminologů, kteří se analýzou statistik zabývají, zamrzly trestní zákoníky jednou provždy v čase a staly se neměnnou konstantou umožňující srovnávat dnešní kriminalitu s kriminalitou před padesáti či sto lety. Realita je ovšem taková, že změny příslušných norem se dějí zcela nevyhnutelně, a to na základě přirozeného vývoje společnosti. Objevují se nové problémy a nové jevy, před nimiž je nutno občany chránit a na něž existující trestní zákon nedokáže adekvátně reagovat, a stejně tak jiné problémy a jiné jevy ztrácejí z nejrůznějších příčin na významu a jejich odraz v příslušných paragrafech se náhle jeví jako zbytečný. Jak k tomu v poetickém duchu poznamenává M. Maguire (2002), kriminologie se musí smířit s tím, že zachází-li s kriminálními statistikami, vstupuje do oblasti tekutých písků. Takřka neustále je zde třeba dávat pozor, zda nedošlo ke změně nebo úpravě zákona, která se na výsledné podobě kriminality, budeme-li ji vztahovat k předchozímu období, výrazně podepíše. Příkladů najdeme nepočítaně. V České republice se v posledních letech jednalo kromě jiného o citelné úpravy na poli hospodářské a majetkové trestné činnosti (postupné vytvoření nových skutkových podstat trestných činů jako pojistný či úvěrový podvod nebo pletichy při veřejné soutěži a dražbě), drogové kriminality (například zakotvení nové skutkové podstaty v roce 1998, zavádějící trestnost přechovávání omamných nebo psychotropních látek či jedů v množství větším než malém), rasově motivované kriminality (trestný čin podněcování k národnostní a rasové nenávisti) nebo kriminality proti životnímu prostředí (trestný čin ohrožení a poškození životního prostředí). Po politických změnách v roce 1989 se již naopak nejevilo jako potřebné, aby zákon

pamatoval na příživnictví, opuštění republiky nebo hanobení republiky a jejího představitele.¹

Dokonalým příkladem úpravy trestního zákona, která ve svém důsledku ovlivní celkový rozsah, strukturu i dynamiku kriminality, je měnící se pojetí minimální škody, tvořící u řady trestných činů znak skutkové podstaty (tzv. škoda nikoli nepatrná). Naposledy se tak stalo v roce 2002, kdy byla zvýšena z 2 000 Kč na 5 000 Kč. Uvážíme-li, že převážnou většinu zločinů představuje kriminalita majetková, respektive krádeže, pro něž je právě hranice škody určující, musela se tato změna do statistik o celkové kriminalitě promítnout. Celá řada méně závažných deliktů, které dříve spadaly do kategorie trestných činů, se ze dne na den ocitla pouze mezi přestupky u nás statisticky nevykazovanými. Mnozí čeští kriminologové proto varují, že optimismus, který v nás mohou vyvolat údaje o klesající kriminalitě, je nutno krotit. Objevují se dokonce názory, že nejruznějších změn v trestním zákonodárství bylo v posledních letech takové množství, že komentovat skutečné trendy kriminality pouze na základě kriminálních statistik je zhola nemožné (srov. Marešová, 2005).

K podstatnému zkrácení statistik není ale vždy bezpodmínečně nutné, aby byl rovnou přepsán trestní zákon. Někdy postačí, dojde-li v určité době ke změně trendů v **kriminální politice**. Může se stát, že se náhle objeví tlaky, aby si orgány činné v trestním řízení začaly pozorněji všimát určitého jevu. Policie proto k jeho potírání nasadí více pracovníků i technických prostředků, což se ve výsledných číslech o registrovaných a odhalených deliktech příslušného druhu zákonitě projeví. Uvažovat lze kupříkladu o tom, že jednoho dne vyslyší naši politici hlasy lékařů, varující před nadměrnou konzumací alkoholu mládeží. Díky tomu bude policie donucena ustavit zvláštní jednotky, které ve večerních hodinách vyrazí do hospod a restaurací a začnou hromadně kontrolovat, zda v nich nejsou podávány alkoholické nápoje nezletilým. Anižby se tak jakkoli měnil či zpříšňoval existující zákon, v kriminálních statistikách počet příslušných skutků s největší pravděpodobností vzroste, neboť lze vzhledem k obecné toleranci k tomuto problému v české společnosti předpokládat, že takové akce budou na mnoha místech úspěšné.

V praxi však kormidlem kriminální politiky neotáčejí lékaři či jiní odborníci jako spíše konkrétní události, které znepokojí veřejnost a vyvolají u politiků nebo jednotlivých ministerstev snahu o patřičnou reakci. Nejčas-

---

¹ Tato kniha vznikala v době před přijetím nového trestního zákona, platného od 1. ledna 2010. Je třeba počítat s tím, že také tento zákon a změny v něm zakotvené výklad kriminálních statistik v následujících letech ovlivní.

těži jde o situace, kdy je spáchán mimořádně závažný zločin, který má tu podivnou moc, že neovlivní pouze životy jedinců, jichž se bezprostředně týká (tedy především oběti a pachatele, potažmo jejich blízkých), ale dotkne se prakticky každého z nás. Britský kriminolog M. Innes (2003) má pro delikty tohoto typu výstižné označení **signální zločiny**. Výrazně proměňují momentální náladu a atmosféru v celé společnosti a vyvolají ve většině lidí dojem, že je cosi v nepořádku se světem, v němž žijí, a je proto nutno urychleně zjednat nápravu. Dochází tím ke zdatnému posunu v názorech a postojích ke kriminalitě a trestní justici, na což musí nejen politici, ale i samy orgány činné v trestním řízení najít vhodnou odpověď, aby si před občany zachovaly tvář. Jejich následná reakce se může nést jak v duchu změněného trendu kriminální politiky, tak přímého posílení trestní represe na základě úpravy zákona. Typicky se tak děje, vraždí-li děti (okamžitě se diskutuje o snížení hranice trestní odpovědnosti) nebo duševně nemocní (téma režimu jejich léčby a následného návratu do společnosti), případně dojde-li k teroristickému útoku, jehož následky vyvolají touhu po větší kontrole veřejných prostranství a strategicky důležitých míst. Společným jmenovatelem takových incidentů bývá šok a pobouření veřejnosti náležitě živěné mediálními zpravodajstvími. Vrátime-li se k příkladu nezákonného podávání alkoholických nápojů mládeži, šanci vyvolat výše popisovaný policejní „záťah“ na hřištníky nemají ani tak zmiňovaní lékaři a jejich alarmující výzkumy, jako spíše tragická událost, při níž by se v některém restauračním zařízení k smrti upila skupinka žáků základní školy, nebo by dotyční alespoň cestou domů v opilosti brutálně zbili bezbrannou stařenku.

Jiným typem zkreslení, na nějž musíme při výkladu kriminálních statistik dbát, jsou problémy spojené se způsobem samotného **vykazování**. Pravidla, jaká si tvůrci statistik pro zaznamenávání zločinů stanoví, zamíchají výslednými údaji zcela zásadním způsobem stejně, jako je dokáže ovlivnit jakákoli případná změna v dané oblasti. Klasickým příkladem je otázka, jak pojmout kauzy, při nichž pachatel tímž jednáním poruší více skutkových podstat současně (tzv. jednočinný souběh). Děje se tak často u vloupání, kdy je současně spáchán trestný čin porušování domovní svobody a trestný čin krádeže. Měl by takový delikt být z hlediska statistické evidence chápán jako jedna jednotka, anebo je vhodnější úvaha, že se na příslušném místě a v určeném čase odehrálo několik různých zločinů najednou? A zvítězí-li první z variant, kdo bude mít rozhodující slovo v rámci volby, která ze skutkových podstat má být vybrána pro zařazení činu do příslušných kategorií? Obdobně musí být jasno, zda se ve statistikách mají objevit pouze dokonané zločiny, nebo i delikty, které skončily ve fázi přípravy či pokusu. Již

z těchto příkladů je patrné, že odlišné postupy mohou ve finále vést k velmi rozdílným údajům, a to nejen z hlediska celkového rozsahu kriminality, ale také její struktury. Vyloučit přitom nelze ani situaci, kdy při samotném zpracování dat dojde k **omylu** či **chybě**, ať již úmyslné, nebo nedbalostní.

Vliv změn v metodice vykazování dobře ilustruje vývoj drogové kriminality, jak jej u nás zachytily policejní statistiky. U zdaleka nejfrekventovanějšího drogového trestného činu, kterým je nedovolená výroba a držení omamných a psychotropních látek, došlo mezi roky 1999 a 2000 k nebývale prudkému poklesu zjištěných deliktů (o celých 46 %). Spíše než odraz reálných proměn v rozsahu tohoto druhu kriminality za ním hledejme nový způsob vykazování, týkající se případů, kdy se pachatel opakovaně dopouští téhož trestného činu. Typickým jednáním, postihovaným podle příslušného paragrafu, je opakované prodávání drogy po určitou dobu různým osobám. Situace se v roce 2000 změnila v tom smyslu, že každý jednotlivý případ prodeje již není vykazován zvlášť. Počet deliktů se tím zákonitě snížil (blíže viz Trávníčková aj., 2007).

Čeští kriminologové se s problémy uvedeného druhu potýkají tím spíše, že dva hlavní statistické systémy o kriminalitě, které se jim nabízejí (tedy policejní statistiky a statistiky státních zastupitelství a soudů – viz dále), nejsou vzájemně sjednoceny, a to ani organizačně, ani metodicky. Přes mnohaleté diskuse o potížích, které z toho vyplývají, tak každý z nich vychází z poněkud odlišného pojetí. Díky tomu nám také v úvodu této kapitoly nic nebránilo v tom, abychom si k vývoji hospodářské kriminality vypracovali dva protichůdně vyznívající grafy. Řešením by mohla být určitá centralizace obou soustav, kdy by data po zpracování příslušnými institucemi prošla státními statistickými orgány (srov. Novotný, 2008).

Výpovědní hodnotu statistik o zločinu omezují též **časové prodlevy**. Bývá za nimi prostý fakt, že zdaleka ne každý zločin je zaregistrován v roce, kdy byl spáchán. Potíže se násobí, zajímají-li nás údaje o pachatelích, neboť pouze v ideálním případě dojde k tomu, že někdo v jednom a téže roce stihne překročit zákon, být odhalen, stíhán, obžalován a odsouzen. Dáleko častější jsou situace, kdy se řešení celé kauzy protahuje, a to zejména u závažnějších forem trestné činnosti. Pokud toužíme po časově nejuvěrnějším obrazu kriminality za příslušné období, měli bychom se držet především statistik policie, neboť data v nich obsažená mají z časového hlediska k deliktu nejbližší. Nejméně je také ovlivňuje proces tzv. **filtrace**. Je-li na počátku soubor trestných činů registrovaných v určitém roce, pak jen část z nich se policií podaří objasnit. V justičních statistikách díky tomu následně

čelíme problému, že jen část pachatelů je stíhána, obžalována a odsouzena (srov. Kuchta et al., 2005).

Také policejní statistika může ale z pohledu času klamat. Typické je to u hospodářské kriminality. Na rozplétání některých případů pracují kriminalisté po dobu několika let, a tak se ve statistice objeví později, než k nim došlo. I taková „maličkost“ výsledný obraz kriminality v příslušném roce zkreslí, neboť hospodářské zločiny charakterizují vysoké škody, které do jisté míry předurčují hodnotu škod celkových (tedy způsobených kriminalitou obecně). Uvedeme-li příklad, v roce 2006 byla nejvyšší vykázanou škodou u nově sdělených obvinění částka 1,3 miliardy v kauze vytunelovaných CS Fondů, avšak k případu samotnému došlo již v roce 1997. Podobně v roce 2005 se na celkových škodách nejvíce podílel případ spojený se společností IPB – České pivo (škoda 7,2 miliard), fakticky spadající do roku 1998 (viz ročenky kriminality Policejního prezidia).

Poslední faktor, který ovlivňuje podobu kriminálních statistik a který v našem souhrnu zmíníme, má záměrně lidskou tvář. Je dobré si ji na závěr celého výkladu vybavit, neboť čím více času nad statistikami strávíme, tím pronikavější bývá tendence zapomenout, že nejde o anonymní množinu čísel, dovolujících rozmanité početní operace, ale především o více či méně přesný odraz skutečných lidských osudů. Nikdo by asi nechtěl být přirovnán k J. V. Stalinovi, podle jehož neblaze proslulého výroku je tragédií jedna smrt, ale milion případů již pouze a právě statistikou. Doplňme proto, že kriminolog nesmí opomíjet **demografické vlivy**. Nejde pouze o to, aby poctivě přepočítával údaje o rozsahu kriminality na hodnoty její intenzity, v nichž formou indexu daleko lépe zachytí případný vliv změn počtu obyvatel. Problém je složitější. Jakmile usilujeme o smysluplný výklad dynamiky kriminality, měli bychom vždy zohlednit fakt, že kriminální chování bezprostředně souvisí s takovými charakteristikami, jako je pohlaví nebo věk pachatele. Struktura trestné činnosti ostatně naznačuje, že výrazně silněji jsou zločinem zatíženi muži a mladí lidé. Z toho vyplývá, že čím větší bude jejich zastoupení v populaci, tím vyšší hodnoty v počtech trestných činů můžeme očekávat.

Uvedené konstatování vyznívá jako naprostá samozřejmost, avšak ne vždy je na aspekty tohoto druhu brán zřetel. Příkladem mohou být analýzy prudkého nárůstu kriminality po roce 1989. Zásadní vliv zde nepochybně měly příčiny spojené se společenskými změnami a přechodem na nový ekonomický a politický systém. Jak ovšem správně upozorňuje O. Novotný (2008), uniknout by nám neměla ani skutečnost, že právě v těchto letech dospěly do kriminálně nejproduktivnějšího věku silné populační ročníky ze

sedmdesátých let. Jinými, a samozřejmě i dosti nadnesenými slovy řečeno, ve společnosti, jejíž většinu by tvořili občané důchodového věku (a pokud možno s převahou žen), by stejné revoluční události mnohonásobné zvýšení zločinnosti patrně nevyvolaly. Přidržíme-li se těchto úvah, kriminologie má dnes nepříjemnou zprávu pro všechny, kdo jásají nad českým „baby-boomem“ počátku 21. století. Počítejme s tím, že jeho stinnou stránkou může být znatelný nárůst kriminality za zhruba patnáct až dvacet let.

KRIMINÁLNÍ STATISTIKY V ČESKÉ REPUBLICĚ

Téma kriminálních statistik nelze opustit, aniž bychom alespoň krátce nepohlédli na zdroje, z nichž můžeme příslušné údaje čerpat. Základní informace o rozsahu a struktuře kriminality spáchané na území naší republiky získáme každoročně z **policejních kriminálních statistik**. Jejich zpracováním je pověřeno Policejní prezidium ČR. Zahrnují jak informace o trestných činech, které policie v daném období registrovala, tak o pachatelích. Tyto dva typy údajů je přitom vhodné odlišovat, neboť jeden pachatel může spáchat více činů, a naopak za jedním skutkem může být více pachatelů. V případě výše diskutovaného jednočinného souběhu je evidován pouze jeden čin, a to nejzávažnější. Roční výstupní sestavy obsahují dvě části. První zahrnuje údaje o skutcích, druhá o stíhaných a vyšetřovaných osobách.

Jednotlivé delikty jsou v policejní statistice strukturovány podle tzv. takticko-statistické klasifikace, která se v některých případech liší od znění trestního zákona (například trestný čin krádeže je zde dále dělen na krádeže kapesní, krádeže mezi zaměstnanci na pracovišti, krádeže věcí z automobilů, krádeže domácího zvířectva atd.). Základní kategorie tvoří kriminalita obecná (majetková, násilná, mravnostní a ostatní), hospodářská, vojenské trestné činy a kriminalita zbývající. Z kriminologického hlediska je podstatné, že statistika sleduje místo spáchání zločinu (kriminologicky relevantní otázka územního rozložení kriminality), procento objasněných skutků, počet pachatelů (jedinec, dvojice nebo skupina), vliv alkoholu či drog, použití zbraně a výši škody. U stíhaných a vyšetřovaných osob se pak dozvídáme informace o jejich pohlaví, věku, trestní minulosti (zda jde o recidivistu) a státní příslušnosti. V omezené míře policie eviduje také data o obětech trestné činnosti, avšak ty již netvoří součást standardních sestav a poskytovány jsou pouze na vyžádání pro odborné účely.

Druhým zdrojem, bez něhož se kriminologie v České republice neobejde, jsou **statistiky státních zastupitelství a soudů** (tzv. justiční statistiky). Odpovědnost za jejich sestavování leží na Ministerstvu spravedlnosti. Dohledat v nich můžeme poznatky o stíhaných, obžalovaných a pravomocně odsouzených osobách, včetně dat o druhu uložených trestů nebo ochranných opatření. Na rozdíl od policejních statistik uplatňují členění podle jednotlivých hlav trestního zákona (tedy například trestné činy hospodářské, trestné činy proti životu a zdraví či trestné činy proti majetku).

Kromě policejních a justičních statistik lze využít též statistiky **Vězeňské služby**, obsahující údaje o výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody, respektive o obviněných a odsouzených osobách. Vzhledem k postupnému rozvoji nejrůznějších alternativních trestů a opatření nabývá na významu také statistika **Probační a mediační služby ČR**, popisující případy, které tato instituce v jednotlivých stádiích trestního řízení každoročně řeší. Specifické informace, vztahující se ke kriminalitě a její kontrole, je pak možno dohledat i ve statistikách Ministerstva práce a sociálních věcí (činnost orgánů sociálně právní ochrany v případech dětí, které se dopustily kriminálního jednání) či Ministerstva zdravotnictví (údaje o osobách vykonávajících ochranné léčení ve zdravotnických zařízeních). Velmi cenné jsou ročenky kriminality, které již od roku 1992 připravuje **Institut pro kriminologii a sociální prevenci**. Nabízejí nejen ucelený přehled základních údajů z výše jmenovaných statistických soustav, ale současně jej doplňují o odborný komentář.

STATISTIKY ANO, STATISTIKY NE?

Kapitola, kterou jsme věnovali kriminálním statistikám, může vznít rozporuplně. Je plná údajů, které se o tyto zdroje opírají, ale ještě více je v ní nejrůznějších poznámek, proč na ně hledět podezřívavě. Dokonale to vystihuje situaci, v níž se kriminologie při jakémkoli zacházení s oficiálními statistikami o zločinu nachází. Pro svou práci je potřebuje, ale zároveň se nevyhne permanentním úvahám o vlivech, které je relativizují a díky nimž hodnota prací, o ně se opírajících, čas od času povážlivě klesá (k souhrnnému přehledu faktorů, které v různých fázích ovlivňují vykazování zločinu, viz ještě **Tab. 4**). Kriminologové sami si již na tento roztodivný stav zvykli a berou jej jako samozřejmost provázanou s jejich prací. Hůře jim bývá v okamžiku, kdy mají předstoupit před publikum, které se neskládá jen ze

stejně smýšlejících kolegů. Většinou si nemohou dovolit na kriminální statistiky neodkázat, neboť ať již jsou jejich nedostatky jakékoli, přece jen se jedná o zdaleka nejrozsáhlejší a nejucelenější pramen poznatků o zločinu a zločincích. Současně však cítí povinnost co nejdůrazněji varovat, aby tato data kdokoli přecenil. Ve výsledku tak ne jeden kriminolog působí dojmem prodejce, který vám mermomocí vnucuje určitý výrobek, ale jedním dechem na něm nenechá nit suchou.

Tab. 4 Evidence trestných činů ve statistice a faktory, které ji podmiňují

Událost	Rozhodující faktory
Skutek se stane	Je viditelný, nebo se odehrál skrytě? Je vnímán jako zločin?
Oznámení skutku	Jde o závažný čin, nebo spíše triviální? Zdá se, že by policie mohla pomoci? Je zde důvěra v policii?
Zaregistrování skutku policií	Jde o závažný čin, nebo spíše triviální? Odpovídá organizačním prioritám? Jaké jsou směrnice a zákony? Jaký je sociální status oznamovatele?
Dopadení pachatele	Jsou dostatečné stopy a důkazy? Má policie potřebné zdroje a čas? Je naděje případ vyřešit?
Typ rozhodnutí soudu	Jaký je aktuální stav legislativy? Jaký je sociální status pachatele? Byl odsouzen již dříve? Jaká je aktuální trestní politika?

(Převzato z: Muncie, 1999 a 2001)

Limity, které statistiky o kriminalitě mají, ovšem nejsou tajemstvím, o němž by věděla pouze kriminologie. Vrátime-li se k tématu druhé kapitoly, mimo jiné si jich dávno všimli novináři. Využívají toho po svém, tedy zcela v duchu senzacechtivého přístupu ke zločinu, jehož zpravodajská cena roste, pokud roste i on. Jak ve své práci dokládá M. Lee (2007), jestliže statistiky hovoří o tom, že kriminalita stoupá, média je s chutí a bohatě citují. Jakmile ale oficiální data zaznamenají pokles trestné činnosti, okamžitě se objeví komentáře, které poukážou na některá ze zde probíraných úskalí (nejčastěji na nedůvěru obětí či svědků ve schopnosti policie, vedoucí k neohlašování

zločinů). Velmi podobně se ke stejnému problému staví mnozí politici, a to podle příslušnosti k momentálně vládnoucí, nebo opoziční straně. Vše bohužel bývá ve stylu výběru dle vlastní chuti. Komu se aktuální data hodí, může se s nimi ohánět, komu nikoli, má po ruce celý arzenál zbraní, jimiž je hravě zpochybní.

Hledáme-li místo pro kriminologii, neměla by nikdy stát ani na jedné straně barikády. Kriminolog statistiky nepotřebuje proto, aby jimi strašil občany nebo triumfoval nad názorovými protivníky. Jeho úkolem je studovat kriminalitu, a to je role, kterou mu statistiky o zločinu usnadňují. Jediné, na co nesmí zapomínat, je charakter těchto údajů. Právě ten předurčuje, co z nich odvozovat lze, a co již nikoli. Věc má ale i svou příjemnější stránku. Slabiny kriminálních statistik jsou pro kriminologii do jisté míry výhodou, neboť existuje-li společenský zájem o její rozvoj a podporu z veřejných zdrojů, pak také díky schopnosti kriminologů proniknout tam, kam oficiální data o zločinu nedohlédnou. Jakým způsobem o to usilují, ukáže následující kapitola.